



خرمشهر، نمادی ماندگار و هویت بخش

وقایع و رویدادها، مفاهیم و واژه‌ها، تصاویر و عکس‌ها، نام‌ها و نشانه‌ها، خاطرات و روایت‌ها، اسناد و نوشته‌ها، آثار و و بقایای برجمانده از دفاع مقدس تاریخ آن را در ذهن و اندیشه نسل جدید شکل می‌دهند. این عوامل و عناصر و نحوه بیان و روایان آنها یکسان نیست و تأثیر یکسانی در شکل دادن به تاریخ این مرز و بوم ایفا نمی‌کنند. حافظه تاریخی ملت‌ها به متأثر از همه آنها و روایت‌های طرح شده از موضوع و رویداد و به طور کلی دوره‌ای از تاریخ گذشته کشور شکل می‌گیرد.

در شکل دادن به تاریخ کشورها و ملت‌ها هر یک از عوامل فوق و حوادث و نگرش‌ها و روند تحولات بعدی مؤثرند اما نقش برخی از این عوامل برجسته‌تر است. برخی از این عوامل و روایت‌ها بیشتر بر دل می‌نشینند و تأثیرگذاری بیشتری در شکل‌گیری برداشت نسل‌های بعدی از رویدادها و تاریخ گذشته دارند و ماندگاری بیشتری در حافظه تاریخی مردم یک کشور و ملل دیگر می‌گذارند.

پرسش اساسی این است که کدام یک از عوامل در شکل‌گیری برداشت مردم یک کشور و نسل‌های بعدی از تاریخ یک ملت و یا دوره‌ای از یک برهه زمانی تأثیر بیشتری دارد؟ عوامل مؤثر چه ویژگی‌هایی دارند و چقدر امکان تقویت آنها میسر است؟

از آغاز جنگ عراق علیه ایران تا پایان آن مردم ایران و جهان شاهد رویدادها و وقایع گوناگون بودند. عملیات‌های کوچک و بزرگ مختلفی در طول هشت سال جنگ از سوی ایران و عراق به اجرا درآمد؛ برخی از آنها موفق و برخی دیگر ناموفق بودند. در دوره‌ای نیروهای عراقی در حال پیشروی بودند و بخشی از خاک ایران را در اختیار گرفتند و در دوره‌ای نیز نیروهای ایرانی بودند که در موقعیت برتر قرار داشتند و بر نیروهای دشمن غلبه یافتند و برخی از رویدادهای جنگ را رقم زدند. شکست و پیروزی همنشین جنگ است. به همان میزان که پیروزی شیرین و مطلوب است، شکست تلخ و مردود به شمار می‌آید اما هر دو در ذهن‌هایمان ماندگار و تاریخ جنگ را شکل می‌دهند.

آنها همدیگر را شکل می دهند. وجود یکی بدون دیگری برجسته نمی شود. معنای ایثار و مقاومت در خرمشهر با شقاوت و خونریزی دشمن برجسته می شود.

به علاوه هر چقدر رویدادی نتیجه تلاش جمعی و کاری با ایثار و فداکاری بیشتر باشد، و یا جمع زیادی از مردم با آن احساس همراهی بکنند و آن را متعلق به خود بدانند، ماندگاری بیشتری در تاریخ خواهد داشت. برجسته بودن رویدادها، تصاویر، نمادها و نشانه ها به میزان همراهی و همدلی تعداد بیشتری از مردم، ممکن است. در همین حال به غیر قابل قبول بودن وضعیت، و فوق العاده و متهورانه بودن تلاش و اقدام نیز برمی گردد. نمادها و رویدادهای بزرگ اموری روزمره نیستند، همه مردم آن را انجام نمی دهند، اما وقتی به وقوع پیوست و آشکار شد، همه به آن علاقه نشان می دهند، با آن هم دلی و همراهی می کنند و آرزو می کنند به جای قهرمانان و خالقین آن بودند و به وجود آنها افتخار می کنند.

از میان رویدادهای هشت سال جنگ خرمشهر و سوم خرداد جنس متفاوتی دارد و از ظرفیت و جایگاه بالایی در شکل دادن به تاریخ دفاع مقدس برخوردار است. در خرمشهر مردم ایران و سایر ملت ها هر دو وجه جنگ ها، شکست و پیروزی، تجربه کرده و مشاهده نمودند. خرمشهر روزی را به یاد می آورد که نیروهای دشمن آن را محاصره نموده، گلوله باران کرده و فرزندان آن را به خاک و خون کشیدند. در همین حال این شهر شاهد علمیات رزمندگانی است که دوباره عزم شهر کرده و نیروهای متجاوز را از آن بیرون ریخته و گروه گروه نیروهای دشمن را اسیر کردند و بار دیگر قدرتمندان و شادمانه به شهر بازگشته و سرود فتح و پیروزی سردادند. خرمشهر نه تنها یادآور جهان آراها، مسجد جامع و رزمندگان دلیر آن است، بلکه نمادی از جنگ ایران و عراق و برگ زرین تاریخ آن می باشد.

خرمشهر هم شاهدی بر مقاومت ایستادگی و اراده و ایثار رزمندگانی بود که روزی به دلیل قدرت برتر دشمن مقاومت کرده و شهید شدند و روزی با تقویت توان خود و جمع عوامل مادی و معنوی قدرت عزم خویش را جزم کرده و بر نیروی دشمن فائق آمدند تا شاهد پیروزی را به آغوش کشند و جلوه های ماندگاری از شکست و پیروزی بیافرینند. جلوه هایی که در ترسیم و شکل دادن به تاریخ دفاع مقدس نقش برجسته ای دارند.

هر چند جنگ ایران و عراق با اراده و تصمیم صدام شروع شد و آغاز جنگ با آن خواست ها و تصمیمات و اقدامات نوشته می شود، اما خرمشهر نشانه برجسته اراده ملت ایران و مقاومت فرزندان آن در برابر دشمن است که روایت ماندگار جنگ و حماسه های آن بیان می دارد و تاریخ هشت سال دفاع مقدس را شکل داده و می سازد تا نمادی برای نسل های آینده ایران مبارزان راه حق و آزادی باشد. تاریخ جنگ ایران و عراق با خرمشهر و مقاومت در آن رقم می خورد و در ذهن ها و خاطره ها می ماند. سوم خرداد نماد مقاومت، ایثار و اراده مردم ایران در برابر دشمن و پایانی بر شکست و به بار نشستن تلاش ها و فداکاری ها است. سوم خرداد به همه مردم ایران و همه نسل ها و عصرهای این سرزمین تعلق دارد و می تواند در شکل دادن به آینده ای روشن و بهتر برای همه مردم این سرزمین مؤثر باشد.

سوم خرداد نماد برجسته ای از هشت سال دفاع مقدس است که می تواند نه تنها در ترسیم و روایت تاریخ این مرز و بوم مؤثر باشد، بلکه در ایجاد انگیزه مثبت و امیدواری برای تلاش و کوشش جمعی در آینده و در نتیجه ساختن تاریخ بعدی ایران و فرزندان آن مؤثر افتد. این روز متعلق به همه مردم ایران و نسل های دوره جنگ و آینده است. با حفظ آن به ارزش ها و تلاش های رزمندگان ارج نهیم و این نماد مقاومت را برای همه نسل ها حفظ کنیم که پایداری آن نه در اختصاص آن به یک گروه و جمعی بلکه در تعلق آن به همه ایرانیان است. خرمشهر و سوم خرداد نه یک شهر و روزی از ایام سال بلکه نماد و نشان مقاومت، فداکاری و تبلور پیروزی اراده و تلاش جمعی در برابر دشمن است. خرمشهر بخشی از هویت ایران است. تا وطن هست ما به این نماد هویت بخش و نشانه اراده و تلاش مردمی نیاز داریم. آن را برای همه بخواهیم و برای همیشه پاس بداریم.

نگین ۲۸ در یک نگاه

این شماره فصلنامه نیز طبق روال گذشته دارای چهار بخش است که در بخش نخست، مقالات تألیفی و ترجمه‌ای قرار دارند. در این شماره، سخن سردبیر به ویژگی هویت بخشی خرمشهر در بسازی تاریخ دفاع مقدس و تعلق آن به همه مردم ایران می‌پردازد. آزادی خرمشهر نماد مقاومت و مظلومیت مردم ایران است که در در بسازی تاریخ دفاع مقدس نیز بسیار موثر بوده است. ماندگاری و هویت سازی آن با حفظ ویژگی اصلی آن که تعلق داشتن به همه مردم ایران است، تقویت می‌شود.

مقاله اول روند و ضرورت های شکل گیری نیروهای سه گانه سپاه را مورد بررسی قرار می‌دهد و به اختصار عملکرد این نیروها در سال آخر جنگ را تشریح می‌کند. مقاله دوم به بررسی حقوقی حمله عراق به نیروگاه هسته ای بوشهر در زمان جنگ اختصاص دارد. در این مقاله نارسایی ها و خلایق های حقوق بین الملل حاکم بر امنیت و تعرض ناپذیری تأسیسات هسته ای از یک سو و برخوردهای غیر حقوقی، دو گانه و تبعیض آمیز نهادها و سازمان های بین المللی ذی ربط از سوی دیگر، به عنوان دو عامل مهم در بی نتیجه ماندن تلاش های دولت ایران در پی گیری این موضوع بررسی شده است. در این مقاله تأثیر تلاش های ایران در رفع این نوع نارسایی ها نیز مورد توجه قرار گرفته است.

در مطالعات جدید علوم اجتماعی تأثیر هویت دولت ها و افراد در رفتار آنها مورد توجه قرار گرفته است. از نظر صاحب نظران نظریه سازه انگاری، رفتار دولت ها در عرصه بین المللی بیش از هر گونه محاسبه مادی و عینی از توانایی ها و دستاوردهای خود و طرف مقابل، بر برداشت و نگرش کلی آن از خود و دیگری استوار است. سیاست ها و رفتارهای دولت ها تحت تأثیر هویت آنها قرار دارد. مقاله "جنگ تحمیلی و هویت ملی" رفتار رژیم صدام در شروع جنگ علیه ایران و تداوم آن را از این منظر مورد بررسی قرار داده است.

مقاله چهارم به عملکرد سازمان مجاهدین خلق (منافقین) در جنگ ایران و عراق می‌پردازد. نویسنده با تشریح همکاری این سازمان با رژیم عراق در طول جنگ نمونه هایی از این همکاری را بیان می‌کند. مقاله بعدی به بررسی یکی دیگر از جنایات جنگ صدام در طول هشت سال جنگ می‌پردازد. عراق در طول جنگ ایران و عراق بارها از سلاح های شیمیایی علیه رزمندگان اسلام استفاده کرد. در دو مورد علیه غیر نظامیان در شهر سردشت و حلبچه از این سلاح ها استفاده کرد که برای ناظران غیر قابل باور بود. نویسندگان مقاله "تاریخ شفاهی بمباران شیمیایی سردشت" با مراجعه به قربانیان و شاهدان این حمله، ابعاد مختلف این فاجعه را از زبان آنها ضبط و روایت کرده است. مقاله بعدی این شماره مجله به بررسی یکی از عملیات های نیمه گسترده ایران به نام عملیات امام علی (ع) در سال ۱۳۶۰ می‌پردازد و زمینه ها، ابعاد، و دستاوردهای آن را شرح می‌دهد.

مقاله آخر ترجمه بخش هایی از کتاب "روابط شوروی و عراق در خلال سال های ۱۹۸۸-۱۹۶۸: در سایه جنگ ایران و عراق" نوشته حایم شمش است. نویسنده در این بخش ضمن تشریح سوابق رابطه عراق و شوروی در خلال جنگ ایران و عراق، عملکرد شوروی در سال های پایانی جنگ و تلاش آن برای ایجاد موازنه قدرت میان ایران و عراق و آغاز همکاری با آمریکا برای پایان دادن به جنگ هشت ساله را مورد بررسی قرار می‌دهد.

یکی از موضوعات بحث برانگیزی که در خصوص جنگ ایران و عراق مطرح است نسبت دیپلماسی و استراتژی نظامی یا نسبت سیاستمداران و نظامیان و میزان تأثیر گذاری هر کدام از آنها در تصمیمات مربوط به جنگ است. در این شماره فصلنامه، دکتر علی خرم در یک مصاحبه اختصاصی با اشاره به موارد فوق مسائل مربوط به قطعنامه ۵۹۸ و آسیب های احتمالی دیپلماسی ایران را در جنگ تحمیلی ارزیابی می‌کند.

بخش اسناد این شماره فصلنامه به اسناد آموزشی ارتش عراق اختصاص دارد. ارتش بعثی عراق در میان ارتش های کشورهای عربی یکی از قدرتمندترین آنها محسوب می‌شد. این ارتش بیش از همه مبتنی بر سیستم بلوک شرق طراحی شده و توسط تعدادی از مستشاران نظامی شرقی از کشورهای شوروی و یوگسلاوی (سابق)

